

Szanowni Państwo!

W imieniu dyrektora Narodowego Centrum Nauki, prof. Andrzeja Jajszczyka, który niestety nie mógł być tu dzisiaj obecny, a także w imieniu Rady NCN i wszystkich pracowników Centrum, chciałabym wyrazić gorące podziękowanie oraz podkreślić, że czujemy się zaszczytzeni przyznaniem naszej instytucji nagrodą specjalną w konkursie „Lider Małopolski 2011”. Cieszymy się, że znaleźliśmy się w gronie wyróżnionych – obok Międzynarodowego Centrum Kultury oraz dziesięciu najlepszych przedsięwzięć roku w naszym województwie. Narodowe Centrum Nauki, agencja wykonawcza działająca pod auspicjami Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, tworzone było od października 2010 roku, drzwi krakowskiego biura NCN zostały jednak uroczystie otwarte dopiero 4 marca ubiegłego roku. Cieszymy się więc tym bardziej, będąc instytucją tak młodą, która niespełna dwa tygodnie temu obchodziła w tej samej sali pierwszą rocznicę swojej działalności. Nagroda przyznana przez Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Małopolski stanowi nie tylko dowód uznania dla wysiłków, które podjęliśmy na rzecz nauki polskiej, budując naszą placówkę od podstaw, lecz także potwierdzenie sensu naszej obecności w Krakowie i spełniania roli katalizatora rozwoju regionu.

Narodowe Centrum Nauki jest na mapie Małopolski zjawiskiem wyjątkowym, jako instytucja centralna, zlokalizowana poza stolicą, dysponująca w roku 2012 budżetem wysokości 900 mln złotych i zatrudniająca 100 pracowników. Lokalizacja Centrum w Krakowie zagwarantowana została w ustawie o Narodowym Centrum Nauki z dnia 30 kwietnia 2010 roku, stanowiącej fundament prawny naszej działalności. Jest to nie tylko wyrazem uznania dla najstarszego polskiego ośrodka akademickiego, ale także symbolicznym wyrazem rewolucji, którą przyniosła reforma nauki z roku 2010. Celem tej reformy jest podniesienie poziomu badań naukowych realizowanych przez polskie jednostki oraz z ich udziałem, między innymi dzięki usprawnieniu systemu finansowania nauki przez jego znaczną decentralizację i przekazanie środowisku naukowemu kompetencji w zakresie definiowania kierunków i priorytetów rozwoju badań podstawowych.

Badania podstawowe – w odróżnieniu od tak zwanych badań stosowanych, finansowanych przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju zlokalizowane w Warszawie – to prace eksperymentalne lub teoretyczne zmierzające przede wszystkim do zdobycia nowej wiedzy, bez ukierunkowania na jej praktyczne zastosowanie. Mimo, że siłą napędową takich badań jest ciekawość poznawcza, bez dążenia do natychmiastowej użyteczności osiągniętych rezultatów, to właśnie badania podstawowe stają się areną wielkich, przełomowych odkryć, które prowadzą następnie do kluczowych innowacji zmieniających życie społeczeństw. Najważniejszym celem istnienia NCN jest selekcja, w trybie konkursowym, projektów najwyższej klasy w obszarze badań podstawowych, które otrzymają finansowanie z budżetu państwa.

Finansowanie badań podstawowych na poziomie europejskim powierzono Europejskiej Radzie ds. Badań Naukowych (European Research Council, ERC), a wagę realizowanych przez nią przedsięwzięć podkreśla zarówno prestiż, jakim cieszą się laureaci organizowanych przez ERC konkursów, jak i propozycje Komisji Europejskiej, aby w następnej perspektywie finansowej budżet ERC podwoić z około 7 do około 14 miliardów Euro. Ucząc się od najlepszych, twórcy NCN,

organizując pracę Centrum, skorzystali w wielu aspektach z dobrych wzorców oferowanych przez ERC. Działająca od grudnia 2010 Rada Narodowego Centrum Nauki, składająca się z 24 wybitnych polskich naukowców, wytycza kierunki rozwoju Centrum i decyduje o charakterze i warunkach ogłaszanych konkursów. W ślad za sprawdzonym w ERC modelem, Rada wyznaczyła 25 obszarów dziedzinowych, zwanych panelami, w ramach których konkurują ze sobą wnioski nadsyłane do ogłaszanych przez NCN konkursów.

Podział całego obszaru nauki na – zaledwie, rzec można – 25 paneli, określający obszary bezpośredniej konkurencji między wnioskodawcami, a zarazem wskazujący dyscypliny, których przedstawiciele zasiadają razem w danym zespole oceniającym wnioski, stanowi nowość w polskim systemie finansowania nauki. Podział ten ma fundamentalne znaczenie – szeroki zakres tematyki poszczególnych paneli umożliwia porównanie wniosków z pokrewnych, stosunkowo licznych dyscyplin i specjalności, co pozwala na wyłanianie z większej puli tych najbardziej obiecujących. Co więcej, system ten stymuluje wymianę myśli między przedstawicielami różnych dyscyplin w gronie ekspertów i uniemożliwia ograniczenie procesu oceny do znającej się wzajemnie grupy o konkretnej specjalizacji.

Zapewnienie obiektywizmu oceny jest zresztą przedmiotem stałej troski ze strony zarówno kierownictwa Centrum, jak i Koordynatorów Dyscyplin. Zdefiniowana w ustawie rola Koordynatora, w której obsadzani są naukowcy wybierający karierę związaną z zarządzaniem nauką po zdobyciu doświadczenia jako badacze, stanowi również nowość w stosunku do rozwiązań przyjmowanych we wcześniej funkcjonującym systemie. Zadaniem Koordynatorów jest przede wszystkim organizacja prac zespołów ekspertów i czuwanie nad bezstronnością procesu oceny.

Rewolucję stanowi także dwuetapowy system oceny wniosków, posiłkujący się co prawda indywidualnymi recenzjami, ale pozostawiający ostateczny werdykt co do kształtu listy rankingowej ocenianych projektów w rękach Zespołów Ekspertów, których opinie kształtują się w toku posiedzeń podczas żywej dyskusji i aktywnej wymiany zdań. System ten również został zainspirowany przez rozwiązania przyjęte w Europejskiej Radzie ds. Badań Naukowych.

Zastosowanie standardów sprawdzonych przez ERC to tylko jeden ze sposobów na stymulowanie rozwoju polskiej nauki i osiągnięcie poziomu pozwalającego na swobodne konkurowanie na arenie europejskiej i światowej. Innym sposobem jest, również niepraktykowany wcześniej w Polsce w podobnych typach konkursów, wymóg opracowania wniosku w języku angielskim, także w przypadku większości dziedzin w obszarze nauk humanistycznych, społecznych i o sztuce. Pozwala to na kierowanie projektów do recenzji przez ekspertów zagranicznych i w ten sposób wzbogacenie otrzymywanej przez wnioskodawców informacji zwrotnej dotyczącej ich projektów.

Nowością wreszcie jest także wysoki poziom otwartości konkursów NCN dla potencjalnych wnioskodawców, przy jednoczesnym nacisku na wspieranie osób rozpoczynających karierę naukową, którym Centrum dedykuje co najmniej 20% swojego budżetu. Stworzone przez NCN nowe typy konkursów o dźwięcznych nazwach Preludium, Sonata, Maestro, Opus, Harmonia, a także konkurs na finansowanie staży podoktorskich, tworzą spójną i całościową ofertę grantową, którą stale staramy się

dopasowywać do potrzeb odbiorców. Nie tylko obejmują one swoim spektrum osoby na wszystkich etapach kariery naukowej, ale także umożliwiają wnioskowanie o przyznanie środków osobom fizycznym, a realizację zamierzonych badań – wszelkiego typu podmiotom zarejestrowanym na terenie Polski, nie tylko uczelniom, instytutom badawczym czy innym jednostkom naukowym.

Mimo zasadniczo nowego systemu finansowania badań, jaki przyszło wprowadzić nam w życie w niezmiernie krótkim czasie, rok 2011 – pierwszy rok działalności NCN – pokazał także, że jest to sprawnie działająca instytucja. Wraz z tworzeniem od podstaw biura i formułowaniem procedur jego działania, przy budżecie w wysokości 510 mln zł., przejęliśmy opiekę nad niemalże dwunastoma tysiącami projektów nadzorowanych wcześniej przez MNiSW, ogłosiliśmy jedenaście nowych konkursów i rozstrzygnęliśmy cztery z nich. Siłą pracy jedynie kilkudziesięciu osób udźwignęliśmy u progu naszej działalności napływ piętnastu tysięcy wniosków o finansowanie badań oraz rozdzieliliśmy między wnioskodawców ponad pół miliarda zł. Podczas gdy w agencjach podobnych do naszej na całym świecie, na jednego pracownika przypada statystycznie od kilkunastu do kilkudziesięciu nowych wniosków grantowych składanych rocznie, w NCN było to ponad 200 wniosków. Jesteśmy jednym z tych, zapewne nielicznych, małopolskich urzędów, gdzie światła palą się nierzadko do godziny 21-szej. O naszej skuteczności niech zaświadczy stopień wykorzystania budżetu NCN przeznaczzonego na granty dla naukowców w roku 2011, wynoszący 99,5%.

Na koniec chcę zauważyć, że istotną grupę beneficjentów środków dystrybuowanych przez NCN stanowią instytucje z Małopolski. W przypadku konkursów rozstrzygniętych w roku 2011, zarówno pod względem liczby podpisanych umów o finansowanie projektów, jak i wysokości łącznej przyznanej kwoty, instytucje z Małopolski uplasowały się na drugim miejscu, ustępując pierwszeństwa województwu mazowieckiemu. Małopolska zdobyła 18% projektów oraz 18% środków. W przypadku konkursu dla doświadczonych naukowców, rozstrzygniętego z początkiem roku 2012, sukces Małopolski był nieco wyższy i wyniósł 20%. Należy przy tym zauważyć, że Uniwersytet Jagielloński odpowiedzialny jest za niemal połowę sukcesu Małopolski w naszych konkursach. Uniwersytet Jagielloński oraz Akademia Górniczo-Hutnicza są niekwestionowanymi liderami jeśli chodzi o ilość przyznanych środków oraz liczbę podpisywanych umów w Małopolsce. Warto przy tym podkreślić, że w grupie konkursów rozstrzygniętych w 2011 roku, Uniwersytet Jagielloński otwiera ogólnopolską listę największych beneficjentów środków finansowych.

Wierzymy, że przyznany nam tytuł Lidera Małopolski 2011 roku, stanowiąc szczególne ukoronowanie naszych dotychczasowych działań, utwierdzi społeczność lokalną i ogólnopolską w przekonaniu, że efektywnie realizujemy nasze ustawowe i społeczne cele. Mamy nadzieję, że na stałe zagościmy w świadomości Małopolan, jako instytucja czyniąca z Krakowa ważne i dynamiczne centrum nauki polskiej. Dziękując za uznanie, liczymy również na rozwój efektywnej współpracy z władzami samorządowymi, byśmy mogli w dalszym ciągu stanowić jedną z nowoczesnych „wizytówek” Małopolski.

Justyna Woźniakowska, zastępca dyrektora Narodowego Centrum Nauki